

1/12

Arnikum

čtvrtletník sdružení Arnika

Kam
s odpady?

Rozhovor
s Miloslavem Šatrou
o třídění a recyklaci
strana 6-7

Čeká nás boom
spaloven?
strana 8-9

Foto: Jan Losenícký

Ke konci minulého roku Arnika uspořádala dva informační stánky „Nenechte se otrávit“. Během akcí si lidé mohli nechat otestovat rentgenovým analyzátozem nejružnější předměty ze své domácnosti, zda neobsahují nebezpečné látky. Podobné akce plánujeme i do budoucna.

Happeningem „Procházka poslední alejí“ Arnika protestovala proti plánu některých politiků prosadit změnu zákona, která by umožnila kácet stromy u silnic bez povolení. Jak vše dopadlo se dozvíte na str. 5.

Foto: Jan Losenícký

Foto: Jan Losenícký

Splasklá bublina za 3 miliardy aneb únorová akce Arniky k návrhu Ministerstva průmyslu omezit účinnost registru největších znečišťovatelů. Ministrovi jsme kromě výzvy předali i desítky pohlednic s názory občanů k omezení registru.

Když garáž a půda přestanou stačit

Do Evropy se přes Velkou Británii přenesla móda „self-storage“. Jde o místa, kde si za poplatek můžete pronajmout prostor pro uskladnění svých věcí. První „osobní skladiště“ vyrostla už i u nás. Pronájem kóje o velikosti například dvou metrů čtvereční vás přijde na necelou tisícikorunu za měsíc.

Hromadění a sběratelství mají lidé možná zakódováno v genech. Je přece užitečné připravit si zásoby na horší časy. Dnes ale nemálo z nás hromadí bezúčelně. „Self-storage“ tuto máni podporují a zároveň hezky dokumentují. Ve velkých městech vznikají skladiště, díky kterým můžeme hromadit ještě více a odsouvat problém, kam s harampádím, na později. K rekordmanům patří lidé v USA, kde služeb těchto skladišť využívá přibližně každá desátá rodina. Další statistika říká,

že lidé ukládají své věci na stále delší dobu. Někdy na ně dokonce zcela „zapomenou“, platí sice pravidelné poplatky, ale do svých krabic se po dlouhé roky vůbec nepodívají.

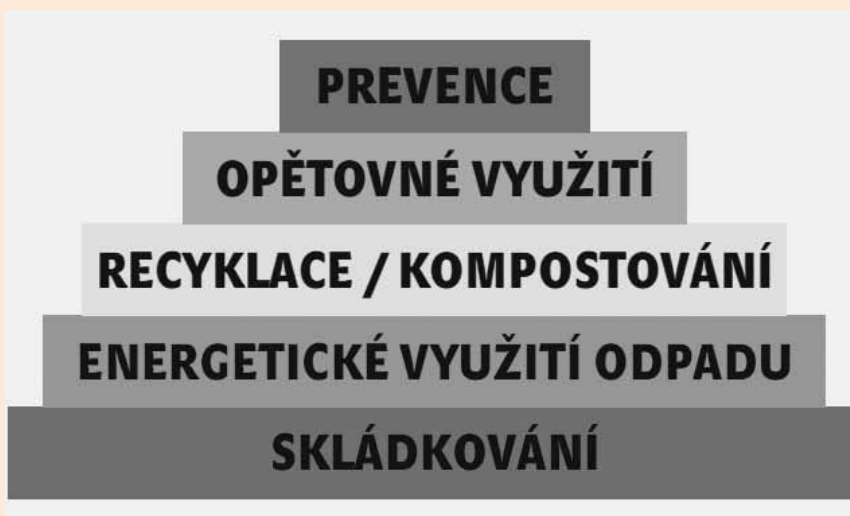
Rád bych napsal, že se mě problém nadbytečného hromadění netýká. Má to ale jeden háček. Můj děda dokázal se sbírat tolik „užitečností“, že parkoval svého trabanta před garáží. Můj tatínek už přibližně čtvrtým rokem parkuje auto před domem. Zkuste hádat proč. Mně se mé kolo

do malého kumbálu v paneláku zatím vejde, ale ještě před dvěma roky mi k přestěhování stačily tři krosny. No jo, ale kde jsou ty časy a kde to skončí? Slíbil jsem si alespoň, že nejhorší harampádí zrezykluji a pár hezkých ale pro mě nepotřebných věcí odnesu ještě v tomto týdnu do dobročinného obchodu Sue-Ryder. Čekat, až se z mých krámů stanou starožitnosti, nebudu. ■

Jan Losenický,
šéfredaktor

Za pět minut dvanáct

Konec skládkování v Čechách

Odpadová pyramida představuje hierarchii jednotlivých způsobů nakládání s odpady podle toho, jaký mají dopad na naše životní prostředí.

V nejbližších letech se dočkáme zdražení skládkování odpadů. Dočká se nás všech, protože většina našich odpadů se skládá. Z toho, co vyprodukujeme, jsme zatím schopni recyklovat asi 16 %. Zdanění skládek vidí úředníci z ministerstev i krajů jako cestu, jak splnit naše závazky k EU. Při vstupu do Unie jsme se zavázali, že do roku 2013 snížíme množství bioodpadu (odpad z kuchyně, ze zahrady, papír, dřevo, část textilu) na polovinu množství, kte-

ré jsme ukládali na skládky v roce 1995. Do roku 2020 pak toto množství má klesnout ještě o dalších 15 %. V řadě zemí už skládkování omezili. Jde o nejméně efektivní způsob využívání odpadů, který je až na samém dnu odpadové hierarchie. Má však jednu velkou výhodu, kterou je nízká cena.

Až sem se úředníci i ekologické organizace shodnou, názory se však liší na to, co dál. Úřady navrhuji zdražit skládková-

ní, aby se obcím vyplatilo vozit odpady do spaloven. Podle našeho názoru je spíše nutné podpořit třídění a prevenci odpadů, pro které se zatím moc neudělalo. Zahraniční zkušenosti například ukazují, že pokud nezačneme plošně třídit bioodpady, jen stěží se recyklace přehoupne přes 20 %. Menší obce už dnes mohou budovat malé kompostárny a kompost by šel využít v zemědělství, ovšem jen pokud se dohodnou Ministerstva zemědělství a Ministerstvo životního prostředí na společném postupu. Kvalitativní parametry by kompost splňoval. V sousedním Rakousku to tak funguje již mnoho let.

Pak už bude záležet jen na naší ochotě třídit. Najdeme vhodnou motivaci? Mnoho příkladů ukazuje, že nejméně odpadů se produkuje tam, kde se platí podle množství produkovaného odpadu. U nás se ale vymlouváme na potíže s neplátcí a zvýšení počtu černých skládek. Že by to ale spolu souviselo, se například ve Flandrech v Belgii nepotvrdilo. ■

ODBOURNÍK ARNIKY NA
PROBLEMATIKU ODPADŮ
Milan Havel

Vyplatí se vaší obci recyklovat? Odpoví vám kalkulačka Arniky

Recyklace odpadů šetří suroviny. Jak je to ale s finanční stránkou? Občas se lze setkat s názorem, že se recyklování zvláště menším obcím nevyplatí. Arnika na začátku února představila kalkulačku výnosů a nákladů na tříděný sběr, která tento mýtus vyvrací. Obce a města si mohou snadno spočítat, nakolik je konkrétně pro ně recyklace výhodná.

Za zajímavým projektem stojí Milan Havel, který se v Arnice dlouhodobě zabývá problematikou odpadů. „Názor že se obcím třídění nevyplatí je poměrně častý. Pro více vytríděných materiálů potřebujete samozřejmě více kontejnerů nebo častější svoz atd. Současně ale obci vzrostou příjmy od společnosti EKOKOM za vytríděné suroviny. Zároveň se sníží náklady za skládkování a obci se mohou navýšit výnosy i prodejem vytríděného materiálu. Na to se často zapomíná. Po sečtení všech pro a proti obec ušetří,“ řekl Havel.

Starostové, zastupitelé i další zájemci na-

jdou kalkulačku na stránce Arniky: <http://arnika.org/pro-mesta-a-obce>. Jedna verze je určena pro obce do 2 000 obyvatel a druhá pro obce a města do 80 000 obyvatel. Jednoduchý program zohledňuje nové smluvní podmínky, které pro tříděný sběr stanovila společnost EKOKOM na rok 2012. Díky kalkulačce mohou obce také jednoduše optimalizovat sběrnou síť a porovnat množství svých kontejnerů s doporučenými počty.

Arnika v nedávné době zveřejnila případovou studii ohledně odpadů městečka Zlív, která má necelé čtyři tisíce obyvatel. „Příklad Zlívu ukazuje, že již dnes lze vytrí-

dit přes 100 kg surovin na jednoho obyvatele a zároveň mít nízké náklady na odpadové hospodářství,“ uvedl Milan Havel. Dodejme, že průměr České republiky na jednoho obyvatele byl v roce 2010 necelých 40 kg. Ceny za likvidaci odpadů se trvale zvyšují. Zlív je jedním z mnoha reálných případů, který dokládá, že recyklace snižuje ekologickou zátěž a zároveň může obcím a městům ušetřit peníze. ■

ARNIKA

Jan Losenický

Průzkum Arniky:

podlahové krytiny a tapety z PVC obsahují škodlivé ftaláty

Zákaz používat ftaláty jako změkčovadla v hračkách a předmětech pro péči o děti platí v EU už několik let. Nevztahuje se ale na materiál, kterým bývají vybaveny dětské pokoje, školky a školy, ordinace dětských lékařů apod., ačkoliv může být zdrojem kontaminace těchto prostor. Arnika proto nechala analyzovat osm vzorků podlahových krytin a tapet z měkkého polyvinylchloridu (PVC) na přítomnost šesti nebezpečných ftalátů.

Testy bohužel potvrdily přítomnost nebezpečných látek ve všech osmi vzorcích. „Toxické ftaláty tvořily 5 až 17 procent hmotnosti výrobků. Dva vzorky obsahovaly i ftalát DEHP, který bývá považován za nejvíce problematický a jehož používání bude od roku 2015 zakázáno,“ shrnul výsledky testů Jindřich Petřík, vedoucí programu Arniky Toxické látky a odpady. Rozbor provedla certifikovaná laboratoř ITC Zlín.

Z výsledků testů je patrné, že PVC by se nemělo využívat pro vybavení dětských pokojů a dalších místností určených přednostně dětem. Ftaláty se přidávají do PVC jako změkčovadla a během jeho používání se z něj

uvolňují do okolního prostředí. Spolu s prachem je pak uživatelé těchto prostor vdechují. „Studie z posledních deseti let prokazují souvislost mezi vznikem astmatu a přítomností ftalátů, zejména DEHP, v prachu. Malé děti jsou ohroženy nejvíce, a proto si

myslíme, že by se PVC nemělo objevovat především ve vybavení čekáren a ordinací pediatrů a dětských oddělení v nemocnicích. Stejně tak ho nedoporučujeme rodičům používat pro úpravu dětského pokoje,“ doplnil Petřík.

Foto: Jan Losenický, Arnika

Samolepicí fólie, u které 13 % z hmotnosti tvoří diisodecylftalát (DIDP).

ARNIKA OSTRAVA

Jiří Kristian

Aleje jsou pro tentokrát zachráněny

Kampaň Arniky za záchranu stromů a alejí si na začátku února připsala velký úspěch. Ministerstvo dopravy se po několika měsících pokoušelo znovu prosadit výjimku pro silničáře, aby mohli kácet stromy bez povolení. Hrozilo další plošné kácení dřevin podél cest. Příběh má ale alespoň pro tentokrát dobrý konec.

Většina poslanců a poslankyň dala nakonec na názor Arniky a znovu-zavedení výjimky odmítli. Překvapivý je postoj ministerstva životního prostředí. Přestože ministr Tomáš Chalupa opakovaně deklaroval zájem aleje chránit, situaci okolo nedostatečné právní ochrany stromů vůbec neřeší. Arnika proto bude v kampani dále pokračovat.

„Již od roku 2009 žádáme ministerstvo, aby připravilo novelu vyhlášky na ochranu stromů. Její současná podoba je zastaralá a neodpovídá dnešní situaci. Zákon vůbec nechrání stromy, jejichž obvod je ve výšce 1,3 metru menší než 80 centimetrů. Například ovocné aleje tak mají zpravidla smůlu, protože ani velmi staré ovocné stromy nebývají příliš mohutné,“ uvedl k problematice Martin Skalský, vedoucí kampaně Zachraňme stromy.

Několik studií navíc dokládá, že vykácením alejí vyšší bezpečnost na silnicích nezajistíme. Jednou z posledních je výzkum amerického institutu dopravních inženýrů (ITE – Institute of Transportation Engineers). Pomocí jednoduchého experimentu s dob-

Tisková mluvčí Arniky vysvětluje poslanci Pavlu Drobilovi, proč nemá podpořit přijetí výjimky pro silničáře.

rovolníky došli výzkumníci k závěru, že různorodé prostředí, které stromy podél cest vytvářejí, vede řidiče k zpomalení rychlosti a bezpečnějšímu řízení. Více informací: <http://arnika.org/aleje>. ■

CENTRUM PRO
PODPORU OBČANŮ

Lukáš Matějka

V Evropě ubývá sladkovodních ryb. ČR jim chce ještě přitížít

Zprávy týkající se druhové rozmanitosti nebývají v posledních letech příliš optimistické a výsledky aktuálního výzkumu biodiverzity v Evropě se nenesou v jiném duchu. Ukazují, že v posledních letech došlo k znepokojivému úbytku sladkovodních ryb, obojživelníků, měkkýšů a rostlin. Naše země přesto plánuje vodním živočichům a rostlinám ještě přitížít.

Výsledky zveřejnila Evropská komise ke konci minulého roku. Během výzkumu byl zhodnocen stav zhruba šesti tisíc živočišných a rostlinných druhů. V kategorii ohrožených druhů, tedy na červené listině Světového svazu ochrany přírody, se octlo například 44 % všech sladkovodních měkkýšů, 37 % sladkovodních ryb, 23 % obojživelníků nebo 15 % savců a vážek. Populace sladkovodních ryb jsou ohroženy hlavně v důsledku znečištění, nadměrného rybolovu, ztráty přirozených stanovišť a vysazování cizích druhů.

Opačný trend je viditelný pouze v místech, která jsou chráněna v rámci evropské

sítě lokalit soustavy Natura 2000. V těchto oblastech chráněné druhy nemizí, jejich početnost bývá stálá nebo se pomalu zvyšuje. Lépe se zde daří i ostatním rostlinám a živočichům. Důvodem je výběr lokalit na základě přísných kritérií a hlavně ochrana většího území jako celku.

Česká republika ale biologickou rozmanitost, ochranu ekosystémů i jejich zjevný přínos v podobě ekosystémových služeb mezi své priority zrovna neřadí. Právě postoj naší země k Natuře 2000 je toho důkazem. Česká vláda už několik let tvrději odmítá vyhlásit zbývající lokality, přestože ji k tomu vyzvala Evropská komise. Vyhlášení Labské-

ho údolí se například oddaluje kvůli plánovanému jezu u Děčína. Stavba by znamenala přeměnu přírodního toku řeky v nádrž se stojatou vodou a pokles počtu rybích druhů o dvě třetiny.

Arnika proto zveřejnila výzvu, která požaduje doplnění českého národního seznamu evropsky významných lokalit. Podpořit ji můžete na stránkách <http://arnika.org/chrante-labe>. ■

OCHRANA PŘÍRODY

Jana Vitnerová

S Miloslavem Šatrou o odpadech, jejich třídění a recyklaci

Před pěti lety Arnika provedla srovnání odpadového hospodaření Písku a Českých Budějovic. Výsledky ukázaly, že v Písku lidé v průměru vytrídili dvakrát více odpadů a město zároveň nemuselo na odpady doplácet ze svého rozpočtu. Od dané doby Písek v trendu vyšší recyklace odpadů pokračuje. Zdejší radnice zajistila výstavbu dotřídovací linky, započala stavbu kompostárny, nechala nainstalovat podzemní kontejnery atd. Odpadovou koncepci města dlouhodobě vytváří pan Ing. Miloslav Šatra, který je současně vedoucím zdejšího odboru životního prostředí.

Co se u vás ohledně odpadů od roku 2007 změnilo?

První věc je, že se neustále snažíme vychovávat lidi k lepší recyklaci a to už od nejmladší generace. U dětí nemá příliš cenu mluvit, takže jim ukazujeme konkrétní příklady. Pořádáme třeba exkurze na dotřídovací linku, „košobraní“, tedy rozbory odpadů nebo jim ukazujeme kolik PET lahví se vejde do kontejneru, když jsou nebo nejsou sešlápnuté. Následně je necháme lahve sešlápnout a znovu jimi kontejner naplnit, rázem je z poloviny prázdný.

Pak se snažíme nestagnovat a připravovat pro občany novinky, které je motivují k třídění. Vyrostly u nás například na sedmi stanovištích podzemní kontejnery. V přepočtu na obyvatele jich máme nejvíc v ČR. Hodně jsme se zaměřili na problematiku bioodpadů, kde máme asi největší rezervy. Díky dotacím stavíme novou kompostárnu a právě připravujeme pravidelný svoz bioodpadů od občanů.

Podle Plánu odpadového hospodářství jsme v roce 2010 měli docílit 50% recyklace komunálního odpadu bez živností. Ten cíl se neplní. Jak je na tom Písek?

No, já si troufám říct, že my už na té úrovni zhruba jsme. Když vezmu veškeré druhotné suroviny, tzn. papír, plast, sklo, nápojové kartony a hliníkové obaly, k tomu bioodpad, který u nás zatím děláme kombinací donáškového a odvozového způsobu, tak se k těm 50 % téměř dostáváme.

Jaké množství odpadu je podle vás reálné vytrídít?

V České republice, Písek nevyjímaje, není cena za svoz odpadu ještě tak vysoká, takže se řada občanů zatím nemusí dívat na recyklování z ekonomického pohledu. Podle mě, pokud lidé tento podnět nedostanou, tak budeme zbytečně plnit skládky, možná někde nově nějakou spalovnu, ale výsledek bude z prolnutím jen ten, že zaděláme na nepříjemnosti naší budoucí generaci.

Foto: Jan Losenický

Hned na začátku bylo zřejmé, že pan Šatra není typický český úředník. Těsně před rozhovorem se v poměrně živém telefonátu vehementně zastával městské zeleně, kterou při pokládání kabelů hrozila poškodit nejmenovaná telekomunikační společnost. Rozhovor pak začal se slovy: „Mám na vás přesně tolik času, kolik potřebujete“.

Opírám se o vlastní zkušenost. V Písku máme sídlištní zástavbu, kde je velká anonymita lidí. Vzniká zde více odpadů oproti rodinné zástavbě, ale množství vytríděných surovin je výrazně menší a klesá i kvalita třídění. V kontejnerech na plast je naházené sklo, papír apod. Pokud lidem chybí osobní motivace třídít, jde o utopické sna-

žení. U nás v současné době čtyřčlenná rodina, pokud třídí, platí za popelnici vyváženou jednou za 14 dní pod tisíc korun nebo jí to nestačí a platí skoro dvojnásobek.

Pokud bychom porovnali průměrnou produkci odpadů obyvatele ČR s obyvatelem vašeho města, jak si stojíte?

Při přepočtu na obyvatele to vychází na 220 kg komunálu bez objemného odpadu.

Občané sami pak průměrně vytrídí do kontejnerů kolem 34 kg papíru, 17 kg plastu, 10 kg skla a přibližně 0,5 kg kartonu. Celkem se pohybujeme každým rokem něco přes 60 kg, což je téměř dvakrát víc, než je průměr ČR, ten je nějakých 35 kg. (Ekonom za rok 2010 udává 36,6 kg. pozn. red.)

Lidé se vždy zajímají, kde se recykluje vytríděný odpad, máte přehled, co se s ním děje?

Ideálně by auto na svoz plastů, skla, papíru atd. mělo být fluo-reskující jak vánoční stromeček a při vysypávání by mělo hrát, jako když přijedou se zmrzlinou, aby občané prokazatelně věděli, že vozidlo sváží jen druhotné suroviny. Pak bychom se konečně zbavili mýtu o sesypávání vytríděných surovin dohromady. Vždyť já jsem se setkal s pochybností i u zastupitelů. Lidem proto nabízíme exkurze na dotřídovací linky, kde pak vidí, že máme zvlášť bílé petky, zelené petky, folie, nápojové kartony, hliníkové obaly atd., které prodáváme dál. To už je druhá etapa, tedy dotřídění sesbíraných surovin a jejich odprodej. Je-

jichž množství si u nás mohou občané ověřit ve zpravodaji nebo výroční zprávě, nejde o žádná tajná čísla.

Před pěti lety se Písek mohl chlubit ekonomikou odpadového hospodářství města, která byla neprodělečná, daří se vám to i nyní? A co říkáte na názor, že se hlavně menším obcím recyklovat nevyplatí, neboť je to příliš nákladné?

V Písku máme ohledně odpadů vyrovnané účetnictví, ale chápu, že menší obce jsou v několika ohledech ve složitější pozici. Většinou nemají prostředky na nákup nádob, takže je mají v nájmu, pak ještě platí za svoz soukromým společností. Ve městě je navíc vyšší efektivita svozu. Hodně kontejnerů je v blízké vzdálenosti, u vesnic je tomu přesně naopak. Další věcí je otázka černých skládek, mobilních svozů atd., kterými se u nás nemusíme zabývat.

Na druhou stranu, u menších obcí je snadnější lidi korigovat k lepšímu nakládání s odpady, neboť se mezi sebou znají. Já jsem moc rád, že malé obce Písecka jsou ohledně třídění na předních místech ve statistikách. Často je to díky osobnosti konkrétního starosty a jeho přirozené autoritě, s tím my ale tady počítat nemůžeme. V rámci revitalizace zdejšího sídliště jsme proto třeba založili „kontejneriště“, takže lidé mají veškeré nádoby pohromadě a při ruce.

Jak jste se vyrovnali s častým nešvarem, kdy podnikatelé vyhazují svůj odpad do kontejnerů určených pro komunální odpad?

Odpad z činnosti, třeba odstřížky látek, stavební odpad apod. je velmi snadné kontrolovat, neboť u něho musí být vedena průběžná evidence. Každá obec s rozšířenou působností má tuhle možnost. Určitě se vyplatí špatné nakládání s odpadem medializovat, aby si ostatní firmy daly pozor. Zároveň jsme ochotní konkrétním firmám a živ-

nostníkům na požádání zdarma poradit, přijet k nim a upozornit je, co třeba dělají špatně. V rámci rozumných termínů se pak domluvíme na nápravě. Firmy se tak vyhnou sankcím.

Státní správa od ministerstva průmyslu, přes kraje až po vybrané obce vidí ve spalovnách hlavní cestu pro vypořádání se s komunálním odpadem. Jak se na to díváte?

Spalovna je místem konečné likvidace odpadu a znamená konec jeho dalšího možného využití. Přiřídí mi, že se někdo snaží překvalifikovat likvidaci na tepelné využití, aby se k nám mohl odpad dovážet. Mrzí mě, že u nás vždy lítáme od jedné strany ke druhé. Nejprve se na obce tlačilo, aby maximálně třídily, a najednou se zase říká, že budeme hodně spalovat. Spalovna potřebuje, aby byl odpad energeticky výnosný, tedy aby obsahoval hodně papíru, plastu, bioodpadu atd. Pokud tam odvezu komunál bez vytríděných složek, třeba popel z menších obcí, tak kolik se z něho spálí? Samozřejmě jde o přehnaný příklad, ale jde o to, že ve spalovně určité typy odpadu chtít nebudou.

Co tedy navrhuje?

Jsem pro rozumný kompromis, pokud bych si měl vybrat mezi skládkováním a spalováním, tak volím spalování, ale zároveň dodávám, že úplně nejvyšší musí být snaha maximum té cenné a často neobnovitelné suroviny jako jsou PET lahve, fólie, tetrapaky apod. vytrídít a zrecyklovat. Teprve pak se pojdme bavit o zbylých odpadech a přemýšlet, zda a jak velkou spalovnu, jestli se vyplatí ekonomicky atd.

Na odpadu a nakládání s ním lze vydělat hodně peněz. Hlavně u menších obcí se stává, že jejich technické služby chce odkoupit nějaká nadnárodní společnost. Zažil jste něco podobného v Písku?

První tlak jsem registroval někdy kolem roku 1992, kdy se jedna společnost pokoušela koupit technické služby a skládku. Naštěstí se tomu podařilo zabránit, ale smlouvu už tehdy byla připravená a moc nechybělo. Zažil jsem i snahu o odkoupení dotřídovací linky. Na těch jednáních mě vždy překvapuje, že zástupci těchto fi-

Dotřídovací linka druhotných surovin ve Vydlabech u Písku. Město kromě ní vlastní také technické služby zajišťující svoz odpadu a s městem Strakonice i skládku odpadu.

rem jsou nezřídka málo připravení a informovaní. Dalším problémem je, že soukromé společnosti se zajímají pouze o věci jako jsou odpady, zeleň nebo třeba osvětlení, na kterých lze vydělat peníze. Při odprodeji pak obcím zbudou v rukách jen minusové položky.

K současné společnosti se někdy přidává přívlastek konzumní, spotřební nebo i „na jedno použití“. Myslíte, že se lidé postupně učí zacházet se surovinami nebo je to spíš horší?

V konzumní společnosti žijeme, s tím už asi nic nenaděláme, ale můžeme u toho alespoň přemýšlet. Použité obaly, nepotřebné věci atd. jsou znovu využitelný materiál, tak k němu tak přistupujeme. Základem je samozřejmě přemýšlet už při nakupování, nebudeme pak zbytečně vyhazovat. Dělali jsme v Písku několikrát rozbory obsahu popelnic, a asi byste se divil, kolik třeba jídla lidé vyhodí.

Prozradíte nám, jak nakládáte s odpady ve vaší domácnosti? Co všechno doma recyklujete?

Základ papír, plast, sklo jsme recyklovali odjakživa, pak přibyly nápojové kartony třeba od mléka a hliník. Třídíme i bioodpad, zbytky pečiva jdou slípkám nebo zvěři, dřevo, velké kartony, železo dávám do sběrného místa, které mám kousek od domu. Ještě použitelný textil manželka pravidelně věnuje Červenému kříži, ten zbylý můžeme nově dávat do kontejnerů. Problém s tříděním nemám, když mi sem přijde někdo a spustí, proč něco nejde třídít, tak mu alespoň můžu

odpovědět z vlastní zkušenosti, že to jde.

ARNIKA

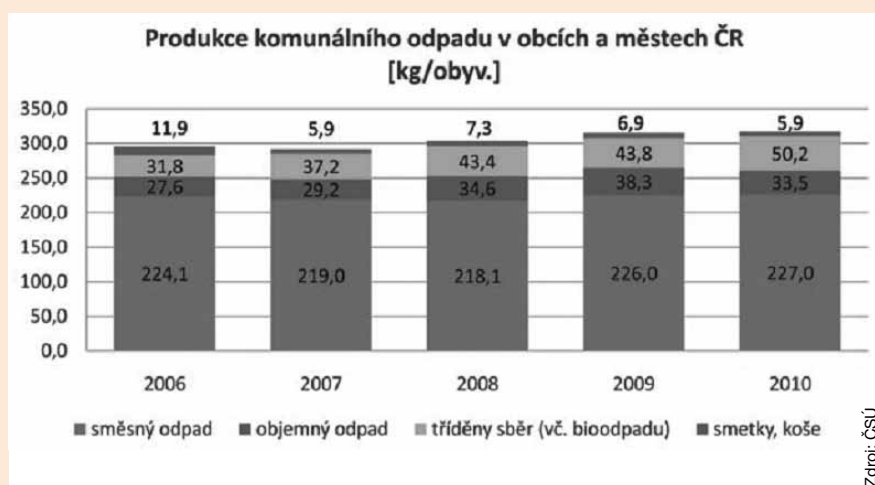
Jan Losenický

Podzemní kontejnery ve staré části města Písek.

Čeká nás boom spaloven komunálního odpadu?

V roce 2010 připadlo v průměru na obyvatele ČR 317 kilogramů komunálního odpadu. Z tohoto množství se nám podařilo vytrždit 50 kg surovin. Zbytek musel být odstraněn, většina skončila na skládkách, něco ve spalovnách. Sklárky ovšem nenávratně zabírají krajinu, nevyužívají energetickou hodnotu surovin a uniká z nich významný skleníkový plyn metan. Problematické jsou i pro své okolí a od jejich používání se proto upouští. Naše země se k tomu zavázala i při vstupu do EU. Otázka „co s odpadem“ je tak stále aktuálnější. Jako nejjednodušší řešení se na první pohled jeví výstavba velkokapacitních spaloven, které nyní dostávají výraznou podporu z veřejných zdrojů. Je namístě se ptát, jaké budou dlouhodobé důsledky a náklady tohoto řešení, a zda raději neupřednostnit recyklaci.

Odpadové hospodářství České republiky prošlo od roku 1989 výraznými změnami, z nichž většina byla pozitivní. Zpřísnily se požadavky na sklárky a spalovny odpadů, ve městech i vesnicích jsou k dispozici nádoby na tříděný sběr papíru, plastů a skla. Na mnoha místech se sbírá i bioodpad, nápojové kartony, elektrospotřebiče nebo textil. Díky opatřením ve výrobě pokleslo množství nebezpečného odpadu. Poměrně stabilní je produkce odpadů z domácností, za posledních pět let narostla o 21 kg na osobu.

Horší je to s recyklací. V médiích se objevuje mnoho zpráv, jak úspěšně recyklujeme. Pravda je to ovšem jen částečná. Recyklujeme poměrně hodně obalů, zvláště plastů, ale v materiálech jako papír či bioodpad značně zaostáváme. A právě tyto dvě komodity jsou rozhodující pro plnění směrnice o skládkách. V roce 2020 smíme skládkovat pouze 35 % množství biologicky rozložitelných odpadů (papír, dřevo, odpad z údržby zeleně, kuchyňský odpad,

textil), které jsme ukládali v roce 1995. Cíl týkající se tohoto závazku se ale nedaří plnit. Papír a především bioodpady stále patří mezi nejvýznamnější část obsahu našich popelnic.

Spalovna neboli zázračné řešení

Dostáváme se k jádru problému, pokud města a obce nebudou moci skládkovat, musí se najít jiné řešení. Nabízí se recyklace odpadů. Zvýšení úrovně recyklace je ale poměrně náročné na organizaci a vyžaduje dlouhodobou koncepci. „Představa, že stačí po městě rozmístit více nádob na tříděný sběr, je scestná. Aby město neprodělavalo na recyklaci, tak musí mít dobře nastavený celý systém tedy rozmístění kontejnerů, svoz surovin, jejich využití, sběrná místa, ale třeba i způsob vzdělávání a motivace občanů ohledně třídění. Do toho se ale úředníkům moc nechce a ideální řešení vidí ve spalovnách,“ přiblížil problém Matěj Man, vedoucí kampaně Arniky „Nespáluj, recykluj“.

Díky definici spaloven jako obnovitelných zdrojů energie získávají spalovny podporu z veřejných dotací. Svými zastánci jsou někdy líčeny jako zázračné stroje, které nás zbaví odpadů a efektivně zhodnotí jejich energii výrobou tepla a elektřiny.

Zázrak se nekoná

Ale i pro spalovny platí základní fyzikální a chemické zákony. Po spálení pořád zbude kolem 30 % hmotnosti odpadu. V peci zůstane struska či popel, na filtrech se zachytí popílek anebo jiné zbytky z čištění spalin například sorbalit, na stěnách kotle zůstane hmota podobná sazím z kamen. V současnosti u nás ročně vzniká zhruba 160 tisíc tun odpadů ze spaloven.

Foto: Jan Loseníčský, Arnika

Spalovna Termizo v Liberci. Směs strusky a popílku z této spalovny byla před několika lety použita na stavbu cyklostezky v chráněné krajinné oblasti Jizerské hory.

„Některé spalovny, například Liberecká, míchají část strusky dohromady s popílkem, který je poprán v kyselé lázni. Mísí tak méně toxickou část s více toxickou, čímž z odpadu vytváří stavební materiál, z něhož se mohou dále uvolňovat těžké kovy, dioxiny a další nebezpečné látky,“ uvedl Matěj Man. Podle různých měření z let 2000 až 2006 byly ve směsi strusky, popela a vypraného popílku z liberecké spalovny překročeny limity pro použití odpadu pro povrch terénu například u rtuti 0,5 až 3,5krát, u arsenu 2-5krát, u olova 4,5-22krát atd.

Nijak zázračné není ani zhodnocení energie uložené v odpadech skrze spalovny, přestože například při vjezdu do Malešické spalovny návštěvníky vítá velký štít se slovy „Zařízení na energetické využití odpadu“. Například na výrobu polytereftalátu, materiál potřebný k výrobě PET lahví, spotřebujeme asi 80 MJ/kg, jeho spálením, ale získáme zpět pouze 13 MJ/kg. Náklady na recyklaci jsou přitom jen 9 MJ/kg, takže energetická úspora je oproti spalování téměř šestkrát větší. Podobné je to i s papírem a dalšími materiály. Důvodem je, že recyklace šetří energii nutnou pro výrobu surovin, které se recyklací nezničí, zatímco spálením ano.

Plzeň, Most, Karviná, Jihlava...

V České republice zatím stojí tři velké spalovny na komunální odpad, největší je v Praze, další jsou v Brně a v Liberci. Jejich roční kapacita je dohromady téměř 650 tisíc tun odpadu. V současnosti se plánuje výstavba pěti nových velkých spaloven komunálních odpadů (Chotíkov u Plzně, Karviná, Komořany u Mostu, Jihlava, Přerov) a jeden projekt masivního spoluspalování odpadů (Vře-

Kraj	Místo	Investor / provozovatel	Kapacita t/rok	Stav
Jihomoravský	Brno	SAKO	224.000	V provozu
Liberecký	Liberec	Termizo	112.000	V provozu
Hl.m.Praha	Praha-Malešice	Pražské služby, a.s.	310.000	V provozu
Plzeňský	Chotíkov	Plzeňská teplárenská	95.000	Běží povolování úřady
Moravskoslezský	Karviná	KIC Odpady, a.s.	192.000	Běží povolování úřady
Ústecký	Komořany u Mostu	United Energy	150.000	Běží povolování úřady
Vysočina	Jihlava/Žďár n.S.	ISNOV	150.000	Přípravná fáze
Olomoucký	Přerov/Mohelnice	?	100.000	Přípravná fáze
Karlovarský	Vřesová	Sokolovská uhelná	60.000	Běží povolování úřady
Celá ČR			1.393.000	

Přehled stávajících a plánovaných spaloven či spoluspalování komunálních odpadů v České republice.

sová u Karlových Varů). Celkový počet spaloven komunálních odpadů se má tedy ztrojnásobit a jejich kapacita více jak zdvojnásobit. Na výstavbu bude třeba mezi 18 až 25 miliardami korun. Většinou polovinu z těchto peněz očekávají investoři z veřejných zdrojů.

V místech plánovaného vzniku spaloven se vůči projektům zvedla vlna občanského nesouhlasu. Například v Plzni se několik občanských sdružení včetně Arniky odvolalo proti již vydanému územnímu rozhodnutí, které bylo nakonec zrušeno. Projekt spalovny byl z obdobných důvodů nedávno zastaven i v Karvině. V Jihlavě Arnika oponuje projektu nakládání s odpady ISNOV, ve kterém jsou zjevně podceněny možnosti recyklace a jde na ruku připravované spalovně.

Koalice „Pro 3R“

Tlak na výstavbu nových spaloven je velmi silný a jiné způsoby vypořádání se s odpadem nedostávají prostor. Arnika proto založila celostátní koalici „Pro 3R“, která podporuje přecházení vzniku odpadů, jejich znovuvyužití a recyklaci. „Snažíme se politikům i občanům ukázat, kudy by se mohlo vydat odpadové hospodářství bez toho, aby cenné suroviny končily v pecích či reaktorech spaloven a tím byly znehodnoceny pro málo efektivní výrobu energie. Existuje mnoho zemí, regionů nebo obcí, které se vydaly cestou větší podpory recyklace, kompostování a prevence vzniku odpadu,“ doplnil Matěj Man. Pro konkrétní příklady nemusíme ostatně chodit daleko, u nás k nim patří města Kralupy nad Vltavou, Písek, Semily, Černošice, Planá nad Lužnicí a mnohé další.

Arnika se dlouhodobě snaží podporovat lepší recyklaci ve městech a obcích. V nedávné době například spolupracovala ohledně odpadové politiky s obcí Zliv nebo představila odpadovou kalkulačku, pomocí které si mohou města spočítat výhodnost recyklace pro své rozpočty. Zástupci Arniky se také pravidelně účastní důležitých jednání a řízení ohledně projektů spaloven. Jsou-li vám aktivitu kampaně blízké, můžete je podpořit v rámci petice „Nespálujme, recyklujme“, kterou

najdete na stránkách <http://arnika.org/petice-nespalujme-recyklujme>. ■

Milan Havel
a Jan Losenický

Foto: Jan Losenický, Arnika

Zastupitelé kraje Vysočina dostali 27. března 2012 od Arniky ukázkou odpadu, kterého vyprodukuje plánovaná spalovna v Jihlavě v množství kolem 50 tisíc tun ročně.

ČKD

Často kladené dotazy

Kam s tím?

Často se na naši poradnu obracíte s dotazy, jak recyklovat nejrůznější obaly a materiály. K tématu připravujeme podrobný manuál, zatím vám přinášíme výběr alespoň několika doporučení zaměřených na nejčastější problémy ohledně třídění odpadů.

Méně obalů – Nejlepší obal je žádný obal. Roční spotřeba nevratných obalů v naší zemi je kolem 80 až 90 kilogramů na jednoho obyvatele. Existuje mnoho způsobů, jak svoji spotřebu (nejen obalů) snížit. **Važte si svého názoru** a nepodléhejte tlaku okolí, obzvláště reklamě. Užitečným trikem je nakupování dle seznamu. **Kupujte místní sezónní produkty**, podpoříte své zdraví a ušetříte energii za skladování, dopravu i nadměrné balení. **Omezte při nákupu množství obalů** – například vařením ze základních potravin vyprodukuje méně odpadů, než když vaříme z polotovarů, šetrnější je nákup koncentrátů a větších balení. **Vyhnete se obalům, které se špatně recyklují** – například PVC a různé směsné plasty neleze recyklovat vůbec.

Biodpad – Podle statistik tvoří biodpad přibližně 33 % odpadů z domácností. Jde hlavně o zbytky z kuchyně a zahradní odpad. Nejlepší je ho kompostovat. Možností je celá řada, od malého kompostéru na balkoně, přes vlastní kompost na zahrádce až po komunitní kompostér, které se začínají konečně objevovat i v českých městech.

Hliník – Hliníkovým obalům jako jsou plechovky od nápojů apod. se raději vyhybejte. Těžba bauxitu a jeho zpracování má značně nepříznivý vliv na životní prostředí. Víčka od jogurtu, obaly od čokolád apod. schraňujte doma a jednou za čas je můžete odvést do sběrného dvora. Někdy ho berou i sběrné kovů. Hliník se také třídí na některých školách.

Plechovky – Plechovky od kompotů, různé zeleniny apod. končí v našich popelnících velmi často, je to ale škoda. Plechovky a další železný šrot totiž patří do sběrný, později poslouží k výrobě oceli. Zvláště se pak třídí **barevné kovy** jako je už zmíněný hliník, měď nebo třeba mosaz.

Textil – Ještě použitelné a málo obnošené oblečení můžete po vyprání nabídnout charitě. Sbírký probíhají na farách, v dobročinných obchodech, některá města mají kontejnery na textil na ulici. Materiál se využívá i pro výrobu netkaných a čistících textilií. Již nepoužitelné oblečení a další textil lze nabídnout i útlukům pro zvířata.

Poradenské okénko

Co dělat, když...

v blízkosti mého bydliště chybí kontejnery na tříděný sběr?

V současnosti většina měst a obcí pro své obyvatele zajišťuje možnost třídění papíru, plastů a skla. Na mnoha místech se třídí nápojové kartony, kovy, textil a biodpad. Rozsah této služby je plně v kompetenci obce. Ze zákona je obec povinna zajistit pouze sběr nebezpečných odpadů. Většina obcí v ČR má uzavřenou smlouvu se společností EKO-KOM, která obcím na tříděný sběr přispívá. Díky tomu jsou průměrné náklady na třídění zhruba dvakrát nižší, než kdyby tento materiál jako odpad skončil na skládce či ve spalovně. To ale platí jen tehdy, budou-li se vyvázet kontejnery plné a dostatečně vytížené. Pokud tedy nezmáčknete PET láhev či dáte do kontejneru nesloženou krabici, zvyšujete náklady na třídění sobě i obci. Bude-li mít obec jistotu, že se přistavené nádoby ve vaší lokalitě naplní, měla by vaši žádosti vyhovět. Odpovědnou osobu zjistíte na vašem obecním/ městském úřadě.

soukromá firma využívá kontejnery na tříděný sběr pro veřejnost?

Města a obce jsou ze zákona původci odpadu z domácností. To však neplatí pro firmy. Právnícké osoby za nakládání s vlastními odpady zodpovídají samy. Legálně mohou využívat kontejnery na ulici, jen pokud jsou zapojeny do systému obce. Tedy když s ní mají uzavřenou smlouvu a platí obci za svoz odpadů.

Některé firmy ale využívají kontejnery načerno. V tom případě jim hrozí poměrně vysoká pokuta až 300 000 Kč. Podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, může obec také kontrolovat pořádek a čistotu na pozemku, který firmy a podnikatelé užívají. Za porušení je může pokutovat až do výše 100 000 Kč. Pokud znečistí veřejné prostranství, ohrozí životní prostředí či odloží odpady mimo vyhrazená místa, hrozí jim pokuta až do výše 200 000 Kč.

PROGRAM TOXICKÉ LÁTKY
A ODPADY

Milan Havel

Kauza azbestem zamořených bytů na Žižkově má dobrý konec

V březnu tohoto roku bylo konečně zahájeno odstranění azbestových trubek z bytů v Praze 3. Nájemníci se tak až cestou soudních žalob domohli práva na zdravé bydlení. A cesta to byla poměrně dlouhá, kauza se táhne od léta 2004. Společnosti SPS Engineering a Arkáda tehdy při neodborné rekonstrukci kontaminovaly azbestem přes dvě stě bytů. Ekoporadna Arniky se případem zabývá od jeho počátku. Poškozeným nájemníkům pomáhala především se zajištěním právní pomoci a s medializací kauzy.

Před třiceti lety zázračný materiál, dnes velký problém.

Stavební firmy si najala Praha 3, která byty rekonstruovala, aby je mohla výhodně prodat. „Dělníci rozbíjeli azbestocementové klimatizační trubky pací. Neměli ani roušky nebo ochranné rukavice. Toxická vlákna se tak rozlétla po celém bytě, ve kterém jsme navíc při rekonstrukci stále bydleli,“ popsal tehdy průběh prací jeden z nájemníků pan Juptner, který na problém upozornil. Za špatnou demontáž osinkocementových trubek padla jediná pokuta. Dostala ji firma SPS Engineering za neodborné nakládání se zbytky azbestového potrubí.

„Po provalení problému se úředníci z městské části Praha 3 rozhodli dělat mrtvého brouka. Byty nabízel k odprodeji bez ohledu na jejich zamoření azbestem a zdravotní rizika s tím spojená. Nájemníci požadovali odstranění zbylých nebezpečných trubek odbornou firmou, radnice o tom ale nechtěla ani slyšet. Spor tak dospěl až k soudu,“ okomentoval postoj radnice právník Arniky Lukáš Matějka.

Nájemníci podporovaní Arnikou, Eko-

logickým právním servisem a advokátní kanceláří Holubová neuspěli u městského ani vrchního soudu a naději jim vrátil až nejvyšší soud, který případ vrátil zpět na začátek. „Radnice Prahy 3 nakonec zvolila raději dobrovolné splnění požadavků žalujících, namísto dalšího kola soudní mašinérie s velmi pravděpodobným verdiktem v její neprospěch. Hlavně kvůli finanční náročnosti sporu vydrželi do jeho konce pouze tři nájemníci, ovšem svých práv se nyní mohou domáhat i ostatní,“ doplnil Matějka.

Kde se vyskytuje?

Na ekoporadnu Arniky se občané kvůli azbestu obracují několikrát ročně. „Bohužel někdy lidé problém s azbestem podceňují a zbytečně ohrožují své zdraví i majetek. Asi nejběžněji se s azbestem můžeme setkat u vlnitých i rovných střešních krytin vyrobených z eternitu, který dříve obsahoval kolem 8 až 12 procent azbestu. Azbest je ne-

Příprava místnosti před odstraňováním azbestových trubek.

Během prací se využívají výkonné „pračky vzduchu“.

hořlavý materiál, takže se dále hojně používal ve formě nástříků nebo izolačních desek jako ohnivzdorný nebo tepelně izolační prvek budov,“ uvedl vedoucí ekoporadny Martin Skalský. Více informací najdete na: <http://arnika.org/azbest>.

Co s ním?

V České republice jsou od roku 1998 výroba, vývoz, dovoz a používání výrobků s obsahem azbestových vláken zcela zakázány. Na odstraňování materiálů z azbestu se specializuje několik odborných firem. Postup likvidace musí vždy odsouhlasit příslušná krajská hygienická stanice. Pro lidské zdraví jsou nebezpečná azbestová vlákna, která se mohou vdechnutím dostat do plic a při vyšších koncentracích způsobit závažná onemocnění. Rizikové jsou hlavně činnosti jako obušování, vrtnání nebo třeba rozbíjení výrobků z azbestu, kdy vlákna unikají do vzduchu. ■

TISKOVÁ MLUVČÍ ARNIKY

Zora Kasiková

Tiráž

Arnikum, čtvrtletník sdružení Arnika vychází 4x ročně v Praze. Číslo 1/2012 vyšlo v dubnu 2012 v nákladu 1600 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR E14275, Chlumova 17, 130 00 Praha 3, tel/fax: 222 781 471, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Jan Losenický, spolupracovníci: Mgr. Zora Kasiková, Mgr. Lukáš Matějka, RNDr. Jindřich Petrlík, Martin Skalský, Mgr. Jakub Esterka, Ing. Milan Havel, Ing. Vlastimil Karlík, Mgr. Michaela Gomolová, Jana Cenková a pobočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design - Anna Frajtová - anna@designbox.cz, DTP - Andrea Klátilová - andrea@klatil.cz. Foto obálka: Jan Losenický

Vydání podpořily Ministerstvo životního prostředí ČR, Magistrát hlavního města Prahy. „Materiál vznikl také díky projektům „Labe – život s velkou řekou“ a „Emas pro nemocnice“ podpořených z prostředků SFŽP. Časopis odráží pouze názory vydavatele, dárci a podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Říkáte si, že to, co se děje kolem vás, není právě ideální? Nechcete jen tak strkat hlavu do písku? Jako dobrovolník nebo dobrovolnice Arniky s tím můžete něco udělat. V Arnice právě rozjíždíme nový dobrovolnický program a hledáme posily.

Proč být dobrovolníkem/dobrovolnicí?

Kdo by dnes pracoval zadarmo? Věřte nebo ne, spousta lidí. V každém větším městě najdete desítky dobrovolníků, kteří nezištně pomáhají ve svém volnu nejružnějším organizacím. Často jsou ale nenápadní a skromní, takže o nich není moc slyšet. Nevšední praxe, smysluplná práce, noví přátelé, prostředí neziskovky, cíl něco změnit, to jsou hlavní důvody, proč k nám dobrovolníci přichází.

Co můžete od Arniky čekat?

Nejprve se seznámíte s naší koordinátorkou dobrovolnic a dobrovolníků Zuzkou Simperovou, která s vámi probere možnosti spolupráce. Zjistí, co by vás bavilo, a společně se pokusíte najít práci přínosnou pro vás i pro Arniku. Pak už bude jen na vás, nakolik se stanete členem našeho týmu.

Koho hledáme?

Každého koho zajímá problematika ochrany životního prostředí a je ochoten pomoci. Můžete Arnice pomáhat v rámci svého oboru (právo, přírodovědné obory, humanitní, překladatelství, novinářina...), uplatnit své kreativní schopnosti (výroba rekvizit pro happeningy, grafické práce, fotografování, filmování...) nebo nám třeba pomoci se zajištěním infostánků, s administrativou apod.

A kdo už našel nás?"

„Jako studentka biologie na Arnice oce-

ňuji komplexní přístup ke kvalitě lidského života. Ať už se jedná o látky v našem prostředí či jídle, podobu naší ulice nebo zbytky přírody v mém okolí. Přijde mi důležité, že Arnika předkládá konstruktivní návrhy řešení problémů. A **dobrovolnickou činností na infostáncích** tyto výsledky přináším dalším lidem.“

Sylvie Gaarová

“Po návratu z emigrace, kde jsem pracoval na vývoji větrných turbín, se věnuji kromě jiného pomoci neziskovým organizacím, většinou **formou překladů z a do angličtiny a francouzštiny**. Na Arnice mě zaujala problematika městské zeleně a čistoty ovzduší ve vztahu k územnímu plánování.“

Jan Vacek

„S Arnikou jsem se setkal na základě vzdělávacího programu na naší škole. Od té doby jsem se zapojil do řady projektů. Nezapomenu na **natírání aleje na Vysočině**. Arnika mi otevřela nejdny dveře a nabídla možnost získat nevšední zkuš-

nosti. Později se navíc z původně ryze dobrovolnické práce stalo **zaměstnání**. Pracuji

ji v programu Arniky **Toxické látky a odpady**, kde vedu kampaň „Nespalujme, recyklujme.“

Matěj Man

“Dnes je nemálo věcí zaměřeno na pen-

ze a úspěch, tím důležitější je dělat něco pro přírodu. Cení si toho, že existují organizace jako Arnika a snažím se jim **dobrovolnickou prací** pomoci.“

Vladimíra Mauleová

